

Dni Oświaty, Książki i Prasy w latach 1959–1970 w propagandzie kulturalnej PRL

Dni Oświaty, Książki i Prasy (DOKiP) należą najpewniej do tych wydarzeń w historii Polski po II wojnie światowej, które przez większość pamiętających je uczestników są traktowane nadal z sentymentem. Atmosfera wiosennego kiermaszu książek, spotkań z ich autorami, liczne inne „imprezy towarzyszące” – wszystko to sprzyjało ujawnianiu pozytywnych emocji. I choć w początkach organizacji tej imprezy napięcia polityczne odrywały istotną rolę¹, to w miarę umacniania władzy komunistów organizacja DOKiP uległa rutynizacji, stając się rodzajem corocznej kampanii propagandowej, która osiągała swoje apogeum w maju².

Jak przebiegała ta kampania³, jakie były jej cele, organizacja, formy – to najważniejsze pytania, na jakie staram się odpowiedzieć w tym studium. Jego ramy chronologiczne obejmują lata Polski gomułkowskiej, co wynika z kilku przyczyn. Po pierwsze jest to zamknięty okres w dziejach PRL, mający swą własną specyfikę i dynamikę. Po drugie, pierwszy etap organizacji Dni, do roku 1956, był już przedmiotem prac naukowych⁴. Po trzecie, analiza przebiegu tej imprezy po 1970 wymaga dodatkowych kwerend źródłowych, które nie zostały jeszcze przeprowadzone.

---

¹ Zob. D. Jarosz, *Święto książki z wielką polityką w tle (Dni Oświaty w maju 1946 r.)*, [w:] *Bibliologia polityczna*, pod red. D. Kuźminy, Warszawa 2011, s. 265–273.

² Szerzej – zob. D. Jarosz, *Dni Oświaty, Książki i Prasy w systemie propagandy kulturalnej władz Polski Ludowej 1946–1956*, [w:] *Polska 1944/45–1989. Studia i materiały*, t. 10, Warszawa 2011, s. 43–60.

³ Kampania jest tu rozumiana (za *Słownikiem języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, t. I, Warszawa 1978, s. 867) jako „zorganizowane, energiczne działanie, akcja zmierzająca do określonego celu, zespół działań, prac objętych jakimś jednym okresem i wspólnym celem, okres nasilenia tych prac”). Cytat za: M. Mazur, *Propagandowy obraz świata. Polityczne kampanie prasowe w PRL 1956–1980*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2003, s. 34.

⁴ D. Jarosz, *Święto...; tenże, Dni...*

Kilku słów wyjaśnienia wymaga wykorzystana baza źródłowa. Jej podstawę stanowi sprawozdawczość wytworzona zarówno przez Ogólnopolski Komitet Obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy, jak i niektóre inne instytucje, zaangażowane w ich organizację. Częściowo została ona odnaleziona w Bibliotece Narodowej, a częściowo – w nieuporządkowanych zbiorach Archiwum Zakładowego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz w Archiwum Akt Nowych. Jej zakres chronologiczny obejmuje głównie lata 1961–1970. Dla okresu 1957–1960 wykorzystany materiał źródłowy jest znacznie uboższy; są to instrukcje w sprawie obchodów z lat 1959–1960⁵.

Jaka jest wartość tego materiału źródłowego z punktu widzenia historyka analizującego tytułową problematykę? Sprawozdawczość zarówno Ogólnopolskiego Komitetu Obchodów, jak i niektórych innych instytucji na temat Dni jest schematyczna i nastawiona na pokazanie w pozytywnym świetle ich przebiegu i efektów. Dzięki niej można w miarę systematycznie śledzić zmiany skali wysiłku włożonego w ich organizację, szacować liczebność uczestników, częstotliwość występowania poszczególnych form obchodów. Mało odnaleźć można w tego typu materiałach informacji, dotyczących trudności organizacyjnych, stosunku uczestników do oferowanych im imprez, ewentualnych napięć i konfliktów, jakie wywoływały. Na obecnym etapie badań nie udało się natrafić na źródła, które by szerzej odnosiły się do tych zagadnień. Z tego powodu przynajmniej na razie DOKiP dają się analizować z punktu widzenia władz centralnych – jako rodzaj kampanii propagandowej, która miała własne cele, program, formy i efekty. Na oddolne, „społeczne” spojrzenie na nie trzeba jeszcze poczekać. Wymaga to pogłębienia i poszerzenia poszukiwań badawczych.

Cele i organizacja

Organizacją DOKiP na szczeblu centralnym zajmował się wspomniany wcześniej Ogólnopolski Komitet Obchodu, konstituujący się zwykle w kwietniu, którego Sekretariat mieścił się w Ministerstwie Kultury i Sztuki (sekretarzem był dyrektor Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek)⁶. Na jego czele zwyczajowo stał aktualny Minister Kultury i Sztuki, a w składzie znajdowali się kierownicy dużych re-

---

⁵ Z tego powodu cezurą początkową tych rozważań jest rok 1959, a nie – bardziej logiczny z politycznego punktu widzenia – 1957.

⁶ Oto przykładowy skład Komitetu z 1965 roku: Lucjan Motyka – Minister Kultury i Sztuki; Kazimierz Barcikowski – Przewodniczący Zarządu Głównego Związku Młodzieży Wiejskiej; prof. Czesław Bobrowski – Prezes Zarządu Głównego Towarzystwa Wiedzy

sortów, wydawnictw, stowarzyszeń, organizacji społecznych, wydziałów Komitetu Centralnego PZPR, przedstawiciel wojska. Na szczeblu lokalnym działały terenowe komitety obchodu (wojewódzkie, powiatowe i gromadzkie), bądź terenowe komisje koordynacyjne. W 1960 r. liczba komitetów obchodu w gromadach i osiedlach wyniosła 1800 (w 1961 – 3000), a komitetów powiatowych – 220 (w 1961 – 250)⁷.

DOKiP były inaugurowane 3 maja i trwały dwa lub nieco ponad dwa tygodnie; na wsi przedłużano je nierzadko do końca miesiąca⁸. Mimo, że

---

Powszechnej; Tadeusz Galiński – Prezes Zarządu Głównego Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Prasa”; Zygmunt Garstecki – Wiceminister Kultury i Sztuki; Franciszek Gesing – Prezes Centralnego Związku Kółek Rolniczych; Henryk Golański – Minister Szkolnictwa Wyższego; prof. Janusz Groszkowski – Prezes Polskiej Akademii Nauk; Stanisław Hasiak – Przewodniczący Zarządu Głównego Związku Młodzieży Socjalistycznej; Emil Herbst – Dyrektor Centralnego Zarządu Upowszechnienia Prasy i Książki „Ruch”; Tadeusz Hussak – Prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgarzy Polskich, Bohdan Horodyski – Przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; Jarosław Iwaszkiewicz – Prezes Zarządu Głównego Związku Literatów Polskich; Tadeusz Jańczyk – Przewodniczący Naczelnej Rady Spółdzielczej; Józef Kalinowski – sekretarz Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu; Wiktor Kinecki – Naczelnik Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego; Wincenty Kraśko – kierownik Wydziału Kultury KC PZPR; prof. Stanisław Kulczyński – Prezes Rady Naczelnej Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich; prof. Łukasz Kurdybacha – Przewodniczący Zarządu Głównego Towarzystwa Szkoły Świeckiej; Jerzy Kwiatek – Przewodniczący Rady Naczelnej Zrzeszenia Studentów Polskich; Sylwester Leczykiewicz – sekretarz Naczelnego Komitetu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego; Kazimierz Mejerowicz – Dyrektor Centrali Księgarstwa „Dom Książki”; Stanisław Mojkowski – Przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich; Alicja Musiałowa – Przewodnicząca Zarządu Głównego Ligi Kobiet; Stefan Olszowski – kierownik Biura Prasy KC PZPR; Adam Ostrowski – Prezes Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek; Józef Ozga-Michalski – literat, członek Rady Państwa; Wiśła Pankiewicz-Morawska – Przewodnicząca Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Książki, Prasy i Radia; Kazimierz Rusinek – Wiceminister Kultury i Sztuki; Włodzimierz Sokorski – Przewodniczący Komitetu do Spraw Radia i Telewizji; dr Witold Stankiewicz – Dyrektor Biblioteki Narodowej; Leon Stasiak – kierownik Wydziału Propagandy KC PZPR; Andrzej Szczepkowski – Przewodniczący Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki, Wacław Tułodziecki – Minister Oświaty; prof. Stanisław Turski – rektor Uniwersytetu Warszawskiego; Józef Urbanowicz – Szef Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego; Marian Walczak – Prezes Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego; Andrzej Werblan – Kierownik Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR; Czesław Wiśniewski – Sekretarz Centralnej Rady Związków Zawodowych; Czesław Wycech – Przewodniczący Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Helena Zatorska – Dyrektor Departamentu Wydawnictw Ministerstwa Kultury i Sztuki; Jerzy Zawieyski – literat, członek Rady Państwa. Sekretarzem Komitetu był wówczas Dyrektor Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek w Ministerstwie Kultury i Sztuki – Czesław Kałużny. Zob. Sprawozdanie z Obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w 1965 roku (dalej: Sprawozdanie 1965), k. 2–4.

⁷ Sprawozdanie z obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w roku 1961 (dalej: Sprawozdanie 1961), k. 3;

⁸ Zob. m.in.: Archiwum Zakładowe Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek (dalej: MK), mat. nieuporz., In-

w 1964 r. pojawiły inicjatywy zmiany ich nazwy na Dni Kultury, to nie przyniosły one widomego efektu⁹.

Cele i założenia programowe imprez organizowanych w ramach Dni ulegały zmianom wyznaczonym przez rytm aktualnych potrzeb propagandy partyjnej. W części wiązały się one z aktualnymi rocznicami wydarzeń historycznych uznanych za istotne przez władze państwowe, w części – wynikały z dużo bardziej długofalowych i wieloletnich zamierzeń propagandowych rządzących. Bez wątplenia w tej drugiej kategorii aż do 1966 r. mieściły się uroczystości organizowane pod hasłem Tysiąclecia Państwa Polskiego. Od końca lat pięćdziesiątych systematycznie propagowano dorobek Ziem Zachodnich i Północnych (przez coroczny cykl imprez organizowanych w ramach przypadającego na maj Tygodnia Ziem Zachodnich) z kulminacją w 1965 r., w którym obchodzono XX rocznicę „powrotu” tych ziem do „Macierzy”¹⁰.

Zestaw celów krótkoterminowych daje się odczytać z zachowanej dokumentacji od 1959 r. I tak w tymże roku w ramach Dni zamierzano uczcić przede wszystkim przypadające w maju rocznice: Konstytucji 3 maja, zakończenia II wojny światowej, oraz (niejako awansem) XV rocznicę powstania Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (i tym samym „Polski Ludowej”). Ponadto w ramach Dni zamierzano obchodzić Dzień Prasy Socjalistycznej (5 maja), Święto Ludowe oraz wspomniany już Tydzień Ziem Zachodnich (9–17 maja)¹¹.

W 1961 roku pod hasłem „wiedza pomaga życiu” akcent położono na upowszechnianie znajomości historii i współczesności Ziem Zachodnich i Północnych, plebiscytu (czterdziesta rocznica) i powstań śląskich. Nowym akcentem w latach 1960 i 1961 r. miało być upowszechnianie twórczości plastycznej w ramach akcji „sztuka dla wszystkich”, „piękno na co dzień” oraz (w 1960) podnoszenie kultury technicznej społeczeństwa¹².

strukcja programowa i organizacyjna obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w roku 1964, s. 11.

⁹ MK, mat. nieuporz., Sprawozdanie z Obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w 1964 r. (dalej: Sprawozdanie 1964), s. 23.

¹⁰ Zob. m.in. AAN, Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii robotniczej (dalej: KC PZPR), 237/VIII-670, Ogólnopolski Komitet Obchodu Dni oświaty, Książki i Prasy w 1960 r., Instrukcja, Warszawa, kwiecień 1960, k. 7 i n.; Sprawozdanie 1965, k. 4.

¹¹ AAN, Ministerstwo Oświaty (dalej: MOśw.) 603, Instrukcja w sprawie obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w 1959 r. Sekretariat Ogólnopolskiego Komitetu Obchodu Dni Oświaty Książki i Prasy, Warszawa, w kwietniu 1959, k. nlb.

¹² Sprawozdanie 1961, k. 3; AAN, MOśw. 603, k. nlb. Instrukcja programowa i organizacyjna Dni Oświaty, Książek i Prasy (3–21 V 1961), Warszawa 1961, wysłane przez Sekretariat Ogólnopolskiego Komitetu Obchodu DOKiP z siedzibą w Warszawie; MK, mat. nieuporz., Realizacja postulatów: podnosimy kulturę techniczną społeczeństwa w Dniach Oświaty, Książki i Prasy w 1960 r.

W latach następnych tymi rocznicami, które miały znaleźć odzwierciedlenie w imprezach organizowanych w ramach Dni były kolejno: dwudziestolecie powstania Polskiej Partii Robotniczej (1962)¹³, dwudziestolecie Ludowego Wojska Polskiego i setna rocznica powstania styczniowego (1963)¹⁴, dwudziesta rocznica powstania Polski Ludowej (1964)¹⁵, 175 rocznica uchwalenia przez Sejm Wielki Konstytucji 3 maja (1966)¹⁶, pięćdziesiąta rocznica rewolucji październikowej, setna rocznica urodzin Marii Skłodowskiej-Curie, 150 rocznica śmierci Tadeusza Kościuszki, dwustulecie bibliotekarstwa wojskowego (1967)¹⁷, dwudziesta piąta rocznica powstania: „Ludowego” Wojska Polskiego (1968)¹⁸ i „Polski Ludowej” (1969)¹⁹, stulecie urodzin Lenina, dwudziesta piąta rocznica „zwycięstwa nad faszyzmem” i „powrotu do Macierzy Ziemi Zachodnich i Północnych” oraz 75-lecie ruchu ludowego w Polsce (1970)²⁰.

Jeszcze bardziej aktualizacyjny i instrumentalny charakter miało powiązanie imprez organizowanych w ramach Dni z bieżącymi wydarzeniami wewnątrzpolitycznymi, takimi jak chociażby kolejne zjazdy PZPR (i niektóre posiedzenia plenarne Komitetu Centralnego partii), VI Kongres Związków Zawodowych (1967) oraz wybory do Sejmu i rad narodowych (1969)²¹.

O wiele trudniejsze jest wnioskowanie, w oparciu o zgromadzony materiał źródłowy, o powiązaniu ogólnie formułowanych celów DOKiP z aktualnymi zmianami politycznymi w PRL. W tym wypadku, z braku dokumentów, zaświadczających o takim związku, nie pozostaje nic innego, jak postawienie pewnych hipotez badawczych. Najważniejsza z nich

---

¹³ Sprawozdanie z obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w roku 1962, Warszawa, w czerwcu 1962 (dalej: Sprawozdanie 1962), k. 1.

¹⁴ Sprawozdanie z Obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w 1963 roku (dalej: Sprawozdanie 1963), k. 5.

¹⁵ MK, mat. nieuporz., Instrukcja programowa i organizacyjna obchodu..., s. 3–4.

¹⁶ Sprawozdanie z obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w 1966 roku (dalej: Sprawozdanie 1966), k. 4.

¹⁷ Sprawozdanie z obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w roku 1967, Warszawa lipiec 1967 (dalej: Sprawozdanie 1967), s. 6; AAN, KC PZPR, 237/VIII–929, Dni Oświaty, Książki i Prasy. Instrukcja obchodu w 1967 r., k. 19v–20.

¹⁸ Sprawozdanie z obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy w roku 1968, Warszawa, lipiec 1968 (dalej: Sprawozdanie 1968), s. 3; MK, mat. nieuporz., Dni Oświaty, Książki i Prasy. Instrukcja obchodu w 1968 r., Warszawa, marzec 1968, k. 2.

¹⁹ MK, mat. nieuporz., Sprawozdanie z przebiegu Dni Oświaty, Książki i Prasy w 1969 r., Warszawa, lipiec 1969 (dalej: Sprawozdanie 1969), k. 1.

²⁰ MK, mat. nieuporz., Sprawozdanie z przebiegu obchodów Dni Oświaty, Książki i Prasy w roku 1970, lipiec 1970 (dalej: Sprawozdanie 1970), k. 2.

²¹ AAN, MOśw., 603, Instrukcja w sprawie obchodu Dni Oświaty...; Sprawozdanie 1969, k. 1; Sprawozdanie 1970, s. 4; MK, mat. nieuporz., Instrukcja programowa i organizacyjna obchodu..., s. 3–4; Sprawozdanie 1967, s. 6.

dotyczy roku 1968. Sądzę, że nie jest dziełem przypadku silny akcent położony w odpowiedniej instrukcji obchodów (nota bene datowana na marzec 1968) na „młodzież i jej patriotyczne wychowanie”. Jej autorzy pisali m.in.: „tak jak w dziełach dnia dzisiejszego odbijają się wszystkie przeszłe osiągnięcia geniuszu i patriotyzmu, tak wszystko, co dzisiaj tworzymy budując naszą przyszłość, odbije się w dziełach wieku dojrzałego obecnego młodego pokolenia. Toteż, obok upowszechnienia wiedzy o dziejach najnowszych, a w tym o walce narodu z okupantem i odbudowie kraju ze zniszczeń, rozwijane będą ambicje aktywnego udziału młodzieży w rozwiązywaniu aktualnych problemów środowiska i całego kraju. Celowi temu powinny służyć uroczyste spotkania z okazji wręczania do*wodów osobistych, spotkania radnych z młodzieżą, na których omawiane zostaną warunki życia kulturalnego i sposoby usunięcia jego niedostatków, «dni młodości», «dni młodego czytelnika» oraz inne imprezy adresowane do młodzieży i przy jej współudziale przygotowane”²². Czy taki sposób formułowania jednego z celów Dni w 1968 r. nie pozostawał w związku z „narodowym” wątkiem kampanii politycznej tego roku? Czy nie chodziło o znalezienie antidotum na zachowania studentów i młodych robotników, kontestujących coraz bardziej spektakularnie system władzy? Wydaje się, że sugestię tę warto sprawdzić w toku dalszych badań.

Cele i założenia programowe tak sformułowane, jak przedstawiono powyżej, miały decydujący wpływ na problematykę imprez organizowanych w ramach Dni. Jednym z wielu przykładów potwierdzających tę tezę może być zestaw książek, jakie w 1970 r. zamierzano upowszechniać w placówkach ruchu kulturalno-oświatowego. W odpowiednim wykazie znalazło się kilkadziesiąt tytułów wydawnictw na temat Lenina (setna rocznica urodzin), dotyczących II wojny światowej oraz „utrwalania władzy ludowej” (dwudziesta piąta rocznica „zwycięstwa nad faszyzmem”)²³. Ta zmieniająca się tematyka towarzyszyła imprezom, których forma w znacznej części uległa petryfikacji jeszcze przed 1957 r.

²² MK, mat. nieuporz., Dni Oświaty, Książki i Prasy. Instrukcja obchodu w 1968..., k. 2.

²³ Oto niektóre z nich: praca zbiorowa *Pisarze świata o Leninie* (Państwowy Instytut Wydawniczy); praca zbiorowa *Lenin – dziedzictwo myśli leninowskiej* (Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”); *Lenin o książce* (Ossolineum); praca zbiorowa – *Lenin – wielki teoretyk* (PWN); W.T. Kowalski, *Jalta i Poczdam* (Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych); Z. Załuski, *Czterdziesty czwarty* („Czytelnik”), praca zbiorowa *Dolny Śląsk w PRL* (Ossolineum), W. Żukrowski, *Kierunek Berlin* (Książka i Wiedza); T. Becela, *Gdy Poznań był twierdzą* (Wydawnictwo Poznańskie).

Rutynizacja i rytualizacja form obchodów

Obchody DOKiP, tak samo jak wielu innych świąt państwowych w PRL podlegały mechanizmowi rutynizacji i rytualizacji. W stosunku do okresu przed 1957 r. wprowadzono jednak kilka zmian, które stopniowo weszły do corocznego scenariusza imprez.

Dni rozpoczynały się zwykle uroczystą inauguracją z udziałem przedstawicieli władz partyjnych i państwowych. 3 maja 1966 r. odbyła się ona w Muzeum Narodowym w Warszawie. Poza oficjalnymi przemówieniami (ministra kultury i sztuki Lucjana Motyki i zastępcy przewodniczącego Rady Państwa prof. Mieczysława Klimaszewskiego) najważniejszym punktem programu było otwarcie ekspozycji dla uczczenia 175 rocznicy uchwalenia konstytucji 3 maja, którą uświetniło wystawienie urny z sercem Tadeusza Kościuszki²⁴. 3 maja 1967 r. uroczystości inauguracji Dni połączono z obchodami 20 rocznicy powstania Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Prasa”²⁵. Podobne inauguracje były organizowane zwykle na szczeblu województw, rzadziej – powiatów i gromad²⁶.

W 1961 r. po raz pierwszy 5 maja obchodzony był „Dzień Prasy, Radia i Telewizji”. Nowym elementem obchodów były dni działaczy kulturalno-oświatowych („Dzień Księgarza” – 7 maja, „Dzień Bibliotekarza” – 14 maja, „Dzień Pracownika Kulturalno-Oświatowego” – 21 maja)²⁷. Od 1962 r. w ich miejsce organizowano Dzień Działacza Kultury, któremu od razu nadano wysoką rangę. Z tej okazji ich 155 osób zakwalifikowanych do tej grupy przyjął przewodniczący Rady Państwa Aleksander Zawadzki. Podobne imprezy odbywały się w województwach i powiatach. Była to okazja do wręczenia nagród i odznaczeń²⁸. Odtąd obchody tego Dnia odbywały się corocznie według zrutynizowanego scenariusza. Stanowiły one jeden ze stałych elementów kulminacyjnych DOKiP, obok ich uroczystej inauguracji i zakończenia. W niektórych latach dodatkowo stanowiły je: Dzień Zwycięstwa (9 maja) czy też Dni Prasy, Radia i Telewizji²⁹.

Ustalenie podstawowych informacji, dotyczących liczby i form imprez organizowanych w ramach Dni (tabela 1) okazało się zadaniem

---

²⁴ Sprawozdanie 1966, k. 4–5.

²⁵ Sprawozdanie 1967, s. 7–8.

²⁶ Sprawozdanie 1968, s. 5.

²⁷ Sprawozdanie 1961, k. 3.

²⁸ Sprawozdanie 1962, k. 8–9.

²⁹ Zob. m.in.: Dni Oświaty Książki i Prasy. Instrukcja obchodu w 1967, marzec 1967, s. 3; MK, mat. nieuporz., Dni Oświaty, Książki i Prasy. Instrukcja obchodu w 1968..., k. 1.

skomplikowanym z powodu braku systematycznej, zestandaryzowanej sprawozdawczości.

Tabela 1. Imprezy kulturalne zorganizowane w ramach DOKiP w latach 1960-1970

Rodzaj imprezy	Rok										
	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Kiermasze	1118 ^{a)}	1460 ^{b)}	838 ^{c)}	1142 ^{d)}	2819 ^{e)}	2100 ^{f)}	6851 ^{g)}	5074	7011	4860 ^{h)}	5431
Imprezy masowe festyny itp.	-	552 ⁱ⁾	3609 ^{j)}				3987	2488	3384	-	4008
Spotkania z autorami, aktorami, uczonymi, działaczami itp.	-	5050 ^{k)}	7200 ^{l)}	3461	4479	7400	6050	16075	26499	-	8651
Odczyty i prelekcje, pogadanki	-	9792 ^{m)}	-	6003	9932	10300	11942	7652	8274	-	10752
Konkursy i inne imprezy oświatowe	-	-	-	7165	7159	8500	-	-	-	ponad 500	-
Koncerty, przedstawienia teatralne, inne specjalnie przygotowane imprezy	-	1081 ⁿ⁾	1739 ^{o)}	4969	7532	10000	13260	6242	5479	-	3716
Filmy	-	1595 ^{p)}	4545 ^{r)}								
Wystawy oświatowe, problemowe i artystyczne	-	6109 ^{s)}	5156 ^{t)}	4769	9576	11500	8340	9067	7894	-	ok. 10000
inne	-	2644 ^{u)}			1391	2000					
Razem		28283	23087	27509	42888	51800	50430	46598	58541		42558

a) z tego na wsi 311, w miastach 807

b) z tego na wsi 800, w miastach 660

c) z tego 46 kiermaszy wojewódzkich, 392 – w miastach powiatowych i 400 na wsi

d) z tego w miastach wojewódzkich 73, w powiatowych – 631, na wsi – 438

e) tylko kiermasze organizowane przez „Ruch” – 1350 i „Dom Książki” – 1469 (z tego w miastach wojewódzkich i powiatowych – 1263, na wsiach i „poniżej powiatów” – 1556)

f) tylko kiermasze zorganizowane przez „Ruch” i „Dom Książki”

g) z tego „Ruch” zorganizował 3222, „Dom Książki” 3629

h) z tego „Dom Książki” 3160 (w tym 726 w zakładach pracy i 1012 w szkołach), „Ruch” – 1700

- i) z tego na wsi 330, w miastach 222
- j) z tego na wsi 1989
- k) z tego na wsi 2819, w miastach 2231
- l) odczyty i spotkania autorskie, z tego na wsi 2260
- m) z tego na wsi 6000, w miastach 3792
- n) z tego na wsi 526, w miastach 555
- o) tylko koncerty, z tego na wsi 916
- p) z tego na wsi 1155, w miastach 440
- r) z tego na wsi 1184
- s) z tego na wsi 4269, w mieście – 1840
- t) z tego na wsi 2803
- u) z tego na wsi 1799, w miastach 845

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z obchodów Dni Oświaty, Książki i Prasy w latach 1960–1970

W zestawieniach rocznych poszczególne kategorie imprez bywają różnie grupowane, niektóre z nich nie występują, co może wynikać zarówno z faktu, że z nich zrezygnowano jak i z ułomności odnalezionej sprawozdawczości (z tego powodu zrezygnowałem z ich sumowania dla lat: 1960 i 1969). Niewykluczone, że lokalne komitety obchodów stosowały różnego rodzaju procedury, aby „na papierze” znacznie podwyższyć osiągnięte efekty. Wydaje się jednak, że mimo tych zastrzeżeń można sformułować hipotezę, że faktycznie ich liczba wzrastała od ponad 20 tysięcy w latach 1961–1963 do blisko 60 tysięcy w 1968. Największy skok ilościowy nastąpił między 1963 i 1964. Wśród form obchodów szczególnie dużą rolę odgrywały spotkania z autorami, aktorami, uczonymi czy działaczami społecznymi, prelekcje i odczyty, koncerty oraz kiermasze.

Znaczną ich część organizowano na wsi (62% w 1961, 41% w 1962). W 1964 r. dwie trzecie imprez kulturalno-oświatowych (poza kiermaszami) odbyło się na wsi i w małych miasteczkach. Na podstawie zgromadzonych danych trudno o precyzyjne ustalenie rozkładu terytorialnego tych imprez.

Stosunkowo najbardziej kompletna sprawozdawczość imprez organizowanych w ramach Dni w poszczególnych województwach kraju, dotycząca roku 1966 r. wskazuje, że szczególnie dużo odbywało się ich w tych województwach i miastach, które stanowiły tradycyjne centra kulturowe. Z tego powodu blisko 1 na 5 z nich miało miejsce w Krakowie i województwie krakowskim (9688), a po około 10% w Łodzi i województwie łódzkim oraz Wrocławiu i województwie wrocławskim. W Warszawie i województwie warszawskim ich liczba zbliżyła się do 3600. Brak nie-

których danych szczegółowych utrudnia wnioskowanie, jakie regiony kraju znalazły się w gronie najmniej aktywnych w okresie DOKiP. Mimo to można zaryzykować tezę, że w tej grupie dominowały wówczas niektóre województwa tzw. Ziem Odzyskanych (szczecińskie, koszalińskie, olsztyńskie)³⁰.

Zgoła inaczej wygląda owo zestawienie w roku 1968, kiedy to pod względem liczby zorganizowanych imprez przodowały województwa: gdańskie (blisko 10 tys. i to według niepełnych danych) i białostockie (ponad 6 tys.), a dopiero na dalszej pozycji znalazł się Kraków i województwo krakowskie. Te dwa pierwsze osiągnęły taki wynik głównie dzięki zorganizowaniu szczególnie dużej liczby (odpowiednio 6 tys. i 5258) imprez określonych zbiorczo jako spotkania z pisarzami, twórcami i działaczami społecznymi³¹. Lektura sprawozdania z obchodów w tymże roku pozwala zbliżyć się do odpowiedzi na pytanie o źródła tego niespodziewanego awansu. Okazuje się bowiem, że w większości owych spotkań uczestniczyli nie twórcy kultury, lecz... oficerowie Wojska Polskiego, w związku z dwudziestą piątą rocznicą powstania LWP. Jak wzmiankowałem wcześniej, obchody te znalazły się wśród najważniejszych celów, jakim podporządkowano DOKiP w 1968 r. Najwidoczniej w obu województwach zadbano szczególnie o reprezentację zawodowych żołnierzy w takich spotkaniach³². Zawarte w sprawozdaniu za 1970 r. szacunki imprez organizowanych w ramach Dni są dalece niekompletne, ale wynika z nich, że Białostoczczyzna i Gdańskie utraciły swój prymat pod tym względem, co dowodziłoby, że wynik osiągnięty w 1968 r. był incydentem, nie wyrażającym trwałej tendencji. Dwa lata później, tak jak i w 1966 r. na czołowe miejsce wrócił Kraków i województwo krakowskie (ponad 6400 imprez), tym razem nieznacznie ustępując województwu lubelskiemu.

W zachowanej sprawozdawczości brak jest całościowych danych o charakterze ilościowym, dotyczących popularności różnego typu imprez, organizowanych w ramach DOKiP. To, co można w nich odnaleźć, to przede wszystkim informacje cząstkowe, służące udowodnieniu tezy o wyjątkowym zainteresowaniu nimi, osiągniętych efektach i inwencji

³⁰ Sprawozdanie 1966, k. 49.

³¹ Sprawozdanie 1968, s. 47.

³² W związku z jubileuszem LWP, Wojewódzki Sztab Wojskowy w Białymstoku zorganizował „szeroką akcję propagandowo-odczytową”. Odbyło się 4220 spotkań z udziałem 217 tys. osób. W województwie gdańskim średnio na powiat przypadało w tym roku 120 spotkań różnego typu „w tym większość z oficerami WP”. Zob. Sprawozdanie 1968, s. 7 i 10.

w zakresie form obchodów wykazywanej przez organizacje i instytucje w nich zaangażowane.

Wskazywano więc, że szczególnie odpowiedzialne zadania spadały na Centralny Zarząd Upowszechniania Prasy i Książki „Ruch” i Centralę Księgarstwa „Dom Książki”, które organizowały kiermasze książek i prasy nie tylko w formie tradycyjnych stoisk w centrach miast, ale również w zakładach pracy, szkołach czy domach kultury. W jednym z największych w skali kraju – XVIII Warszawskim Kiermaszu Książki, odbywającym się w dniach 9, 16 i 23 maja 1965 r. uczestniczyło 37 wydawnictw i 21 różnych instytucji kulturalno-oświatowych. Zorganizowano 24 stoiska tematyczne i jedno informacyjne „Domu Książki” oraz 14 stoisk loterii książkowej. Ogólny obrót wyniósł ponad 4 mln zł, a swe prace podpisywało 262 autorów³³. W XX edycji tej imprezy przed Pałacem Kultury i Nauki zorganizowano 92 stoiska, na których swoje książki podpisywało 236 pisarzy, a osiągnięty obrót miał wynieść ponad 4 700 tys. zł³⁴. W ciągu trzech niedziel kiermaszowych (5, 12, 19 maja) w 1968 r. w stolicy na 115 stoiskach zakupiono około 300 tys. egzemplarzy książek o wartości ponad 4 870 tys. zł³⁵. Zwykle jednak kiermasze miały mniejszy rozmach. Oto według informacji dotyczących roku 1967 w województwie kieleckim na 360 z nich (200 na wsi) książki podpisywało 30 pisarzy, a liczbę je odwiedzających szacowano na ponad 320 tys. osób (z tego 200 tys. na wsi)³⁶.

Inną formą dotarcia do czytelników było uruchomienie bibliobusów³⁷. W 1962 r. w województwie zielonogórskim zorganizowano objazdową księgarnię „Domu Książki”, która odwiedziła wiele wsi przebywając trasę ponad 1200 km. W województwie łódzkim kursował wtedy wagon-księgarnia, który sprzedał ponad 3 tys. książek³⁸. Podobny wagon uruchomiony został w 1964 r. w województwie katowickim; w maju odwiedził on huty: Florian, Jedność, im. Buczka, Bobrek, Łaziska, kopalnie: Rymer i Marcel oraz cementownię Golezów³⁹. W 1968 r. „Dom Książki” w Opolu w uzgodnieniu z Wydziałem Spraw Wewnętrznych

---

³³ Sprawozdanie 1964, k. 14.

³⁴ Sprawozdanie 1967, k. 25.

³⁵ MK, mat. nieuporz., Sprawozdanie z przebiegu Dni Oświaty, Książki i Prasy 1968 w Warszawie, k. 2.

³⁶ Sprawozdanie 1967, s. 15.

³⁷ Sprawozdanie 1961, k. 8;

³⁸ Sprawozdanie 1962, k. 6.

³⁹ MK, mat. nieuporz., Centrala Księgarstwa „Dom Książki” do dyrektora Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek Ministerstwa Kultury i Sztuki, Warszawa, 11 VII 1964, k. 4.

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej wprowadził na terenie województwa kolportaż książek – tzw. biblioteczek rodzinnych w Urzędach Stanu Cywilnego⁴⁰.

W 1964 r. szacowano, że wartość czynów społecznych, podjętych i zrealizowanych w okazji DOKiP przekroczyła kwotę 11 mln zł⁴¹. W 1965 roku „Ruch” zorganizował – przy ścisłej współpracy z organizacjami społecznymi i stowarzyszeniami – około 7300 odczytów (głównie w Klubach Prasy i Książki „Ruch” na wsi), na których łączna frekwencja miała wynieść ponad 350 tys. osób. Ponadto w około 3800 spotkaniach z pisarzami, dziennikarzami, artystami, działaczami społecznymi miało wziąć udział ponad 80 tys. osób⁴². W Krakowie i województwie krakowskim szczególnie często i z dużym sukcesem organizowano korowody młodzieży szkolnej inaugurujące obchody Dni⁴³.

Pojemna formuła Dni sprawiała, że w ich ramy włączano najróżniejsze działania i imprezy, będące zarówno odgórnie zaprogramowanym elementem aktualnych kampanii politycznych centrum władzy, jak też wchodzącymi w skład rutynowej działalności organizacji społecznych i instytucji, oraz – przynajmniej w części – stanowiących efekt lokalnych inicjatyw. Nie zawsze ich związek z oświatą, prasą czy książką był oczywisty.

I tak np. w 1962 r. Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej organizowało w ramach Dni imprezy związane z pięćdziesiątą rocznicą ukazania się pierwszego numeru gazety „Prawda”. Z tej okazji, oprócz seminariów popularno-naukowych czy spotkań z dziennikarzami sowieckimi akredytowanymi w Polsce, zorganizowano konkurs dla amatorów, wykonujących piosenki z „Kraju Rad”⁴⁴. W 1963 r. w województwie poznańskim z tej okazji otwarto wystawę projektów architektonicznych dla osiedli robotniczych Konina i Turka⁴⁵. W 1968 r. na konto udziału Biblioteki Narodowej w Dniach „zaliczono” m.in. uroczyste przekazanie (w kwietniu) daru rządu Stanów Zjednoczonych Meksyku w postaci 1000 książek i czasopism z języku hiszpańskim⁴⁶.

Realizując program obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego w ramach Dni organizowano zbiórki na rzecz Społecznego Funduszu Budo-

---

⁴⁰ MK, mat. nieuporz., Sprawozdanie z udziału Domu Książki w Dniach Oświaty, Książki i Prasy – 1968 r., k. 3.

⁴¹ Sprawozdanie 1964, k. 21.

⁴² Sprawozdanie 1965, k. 17.

⁴³ Sprawozdanie 1968, s. 15; Sprawozdanie 1966, k. 12.

⁴⁴ Sprawozdanie 1962, k. 13.

⁴⁵ Sprawozdanie 1963, k. 7.

⁴⁶ Sprawozdanie 1968, s. 37.

wy Szkół Tysiąclecia (SFBST). Kulminacja imprez związanych z tą kampanią nastąpiła w 1966 r. Podporządkowano jej akcję odczytów, pogadań i prelekcji. W województwie białostockim 29 maja „Dom Książki”, redakcja „Nowej Wsi” przy wsparciu Prezydium WRN przeprowadziły jednodniową masową akcję popularyzacji książki pod hasłem: „Na Tysiąclecie – z książką na 1000 wsi”. Wtedy też zorganizowano cykl imprez związanych z obchodami „X wieków Włocławka”. 15 maja odpowiednia impreza z udziałem studentów z całej Polski odbyła się w Kruszwicy. W województwie gdańskim, obchody Tysiąclecia połączono z takimi imprezami kulturalnymi jak Dni Ziemi Łęborskiej, Dni Kociewia, Dni Młodości w Kartuzach, uroczystości 550-lecia nadania praw miejskich Sztumowi i Kościerzynie. W Krakowie inauguracja Dni odbyła się 2 maja w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego sesją naukową na temat roli Krakowa i Małopolski w 1000-leciu Państwa Polskiego. Tego samego dnia Droga Królewska z Wawelu na Rynek Główny przeszedł barwny korowód młodzieży szkolnej. W Bibliotece Jagiellońskiej została otwarta wystawa „Kraków i Ziemia Krakowska w 1000-leciu Państwa Polskiego”. W Łodzi Dni inaugurowała uroczysta akademii w Filharmonii. Wieczorem rozpoczęła się impreza artystyczna zatytułowana „Idąc z Tysiącleciem”, w której wzięło udział około 700 aktorów scen łódzkich, artystów opery i baletu, zespołów amatorskich, wojska. W zestaw imprez związanych z obchodami DOKiP w tym roku wtłoczono również wiec mieszkańców województwa katowickiego (około 0,5 mln uczestników) z okazji czterdziestej rocznicy trzeciego powstania śląskiego połączony z wmurowaniem aktu erekcyjnego pod budowę pomnika Powstańców Śląskich⁴⁷.

W ramach DOKiP w tych latach zbierano datki na rzecz Społecznego Funduszu Odbudowy Stolicy i na inne cele kulturalno-oświatowe. W 1962 r. powołano do życia społeczne komitety zakupu telewizorów. Dzięki ich działalności oraz pomocy rad narodowych i zakładów pracy udało się nabyć w okresie DOKiP 210 odbiorników. Dla szkół, bibliotek i świetlic z zebranych pieniędzy kupowano również projektory filmowe, radioodbierniki, magnetofony, akordeony. W ramach czynów społecznych, podejmowanych szczególnie często na wsi, budowano i remontowano różne placówki kulturalno-oświatowe⁴⁸.

Elementem rutynizacji obchodów były również zabiegi propagandowe, zmierzające do ich popularyzacji w środkach masowego przekazu.

---

⁴⁷ Sprawozdanie 1966, k. 7–26.

⁴⁸ Sprawozdanie 1961, k. 4; Sprawozdanie 1962, k. 3–4; Sprawozdanie 1963, k. 10–11; Sprawozdanie 1964, k. 114; Sprawozdanie 1966, k. 7.

Jak skrupulatnie wyliczono, w 1962 r. w okresie przygotowań i trwania Dni ukazało się w prasie krajowej 1467 informacji i artykułów na ten temat, z tego w prasie codziennej – 1227 artykułów⁴⁹. W 1963 takich publikacji prasowych odnotowano 1571⁵⁰. W latach następnych w rocznych sprawozdaniach wiele miejsca poświęcano analizie informacji na temat DOKiP w radiu i telewizji. W okresie między 3 a 21 maja 1967 r. odnotowano ich w centralnych programach radiowych ponad 230, a ogólnopolskim programie telewizyjnym – 14, nie licząc 43 doniesień na ten temat w Dzienniku TV⁵¹. W 1968 r. liczba audycji w programach centralnych Polskiego Radia zwiększyła się do 140⁵².

„Trwałe efekty kulturalne”

Tym, co miało stać się najmniej ulotnym efektem obchodów DOKiP były oddane wówczas do użytku placówki kulturalne i oświatowe (tab. 2).

Tabela 2. Nowe placówki kulturalno-oświatowe oddane do użytku w ramach DOKiP w latach 1960–1968

Nazwa placówki	Lata								
	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Biblioteki	42	73	101	116	74	90	60	19	25
Filie i punkty biblioteczne	169	504	427	778	672	600	600	311	273
Czytelnie	163	142	158	165	74	100	50	19	
Kluby i klubokawiarnie	11	24	82	106	180	180	-	-	-
Świetlice	31	30	69	114	62	-	-	-	-
Kluby „Rolnika” i świetlice wiejskie oraz ośrodki wiejskie „Nowoczesna Gospodyni”	-	-	-	-	-	-	400	100	90
Kina (głównie) oświatowe	12	9	49	47	59	-	10 ^{a)}	3 ^{a)}	3 ^{a)}
Domy kultury i pawilony kulturalno-oświatowe	10 ^{b)}	4 ^{b)}	11 ^{b)}	7	70	-	30 ^{c)}	14 ^{c)}	7 ^{b)}

⁴⁹ Sprawozdanie 1962, k. 14–15.

⁵⁰ Sprawozdanie 1963, k. 15–16.

⁵¹ Sprawozdanie 1967, s. 33–34.

⁵² Sprawozdanie 1968, s. 34. Szczegóły wykaz tych audycji – zob. MK, mat. nieuporz., Komitet do Spraw Radia i Telewizji do Ministerstwa Kultury i Sztuki, Departament Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek, Warszawa, 6 VI 1968, k. 1–9.

Kioski „Ruchu”	-	38	48	77	-	-	-	-	-
Muzea	-	-	-	1	-	-	-	-	2
Koła przyjaciół bibliotek	-	-	-	80	113	-	-	-	-
Punkty kolportażu	-	-	-	25	59	-	-	-	-
Ogniska kultury przy szkołach wiejskich	-	-	-	-	25	-	-	-	-
Księgarnie i pawilony księgarskie	-	-	-	19	-	-	20	5	6
Sale widowiskowe i ogniska kultury	-	-	-	16	472	-	-	-	-
Kluby prasy i książki „Ruch”	-	-	-	-	472	500 ^{d)}	200	75	97
inne	-	-	-	-	-	-	-	-	17

a) kina wiejskie

b) wiejskie domy kultury

c) wiejskie domy kultury i pawilony kulturalno-oświatowe

d) liczba klubów „Ruch” przekroczyła 7 tys.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z obchodów Dni Oświaty, Książki i Prasy w latach 1960–1968

Ze sprawozdawczości komitetów obchodu wynika, że do tych tzw. trwałych efektów kulturalnych Dni wliczano tylko te, które oddano do użytku w czasie ich trwania. Wybudowano je w dużej części z ponadplanowych funduszy rad narodowych, organizacji, instytucji, zakładów pracy i środków uzyskanych w trakcie zbiórek społecznych⁵³. Zebrane dane liczbowe zdają się świadczyć, że największą wagę przywiązywano do tworzenia (lub rozbudowy) bibliotek i punktów bibliotecznych. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych coraz częściej powstają (zwłaszcza na wsi) bardziej odpowiadające dokonującym się procesom modernizacyjnym kluby „Rolnika”, ośrodki wiejskie „Nowoczesna Gospodyni” oraz kluby prasy i książki „Ruch”.

Konkluzje

Z lektury dokumentacji poddanej kwerendzie wyłania się obraz Dni jako sukcesu, wyjątkowo owocnego wysiłku zaangażowanych organizacji i instytucji, wzrastającego zainteresowania społecznego imprezami wtedy odbywającymi się. Jedyne uwagi krytyczne, jakie się pojawiają są for-

⁵³ Sprawozdanie 1961, k. 4–5; Sprawozdanie 1962, k. 4–5.

mułowane ogólnie, zwykle przy okazji postulowania zmian, jakie należałoby wprowadzić w roku następnym. Wynika z nich, że narzekano na „słabe uaktywnienie” małych zakładów pracy i PGR, na niedostatek imprez na wsi⁵⁴, materiałów propagandowych oraz na „braki wydawnicze, odczuwane na kiermaszach”⁵⁵. Ten ostatni zarzut znajduje bardziej konkretny wyraz w informacji wynikach sprzedaży książek na kiermaszach w 1970 r. Obroty były w tym roku mniejsze o około 20% jak w 1969, co miało być efektem braku „tytułów atrakcyjnych i poszukiwanych takich jak pewne pozycje z beletrystyki, encyklopedie, poradniki itp.”⁵⁶.

Ponadto próba badania odwiedzających warszawski kiermasz w 1970 r. (dokonali jej dziennikarze „Expressu Wieczornego”) wykazała, że tylko 3% kobiet i ponad 6% mężczyzn w tej grupie stanowili pracownicy fizyczni, co uznano za stan alarmujący i wymagający zmiany⁵⁷.

Zebrany materiał źródłowy zdaje się potwierdzać tezę, że DOKiP w okresie rządów Władysława Gomułki były fragmentem propagandy państwowej, przybierającym corocznie charakter szeroko zakrojonej kampanii podporządkowanej aktualnie obowiązującym celom politycznym. W jej odgórnie ustalany program wpisywały się działania podejmowane przez szerokie spektrum organizacji społecznych, urzędów, zakładów pracy i instytucji. Wydaje się jednak, że nie da się opisu Dni wyczerpać ograniczając go do wskazania na te bieżące funkcje propagandowe. W ich ramach masowo organizowane były różnego rodzaju imprezy, budowano nowe obiekty kulturalno-oświatowe. Przy wszystkich zastrzeżeniach wcześniej sformułowanych, ułatwiały one kontakt z kulturą, rozbudzały zainteresowanie jej wytworami. Problemem, który już pod koniec lat sześćdziesiątych sygnalizowali organizatorzy obchodów były trudności zaspokojenia coraz precyzyjniej formułowanych oczekiwań w tym względzie. Ciekawym przedmiotem badań byłoby ustalenie, jakie było znaczenie tej deprivacji potrzeb kulturalnych w następnych okresach dziejów PRL.

---

⁵⁴ Sprawozdanie 1963, k. 17.

⁵⁵ Sprawozdanie 1964, k. 23; Sprawozdanie 1965, k. 30.

⁵⁶ Sprawozdanie 1970, k. 6.

⁵⁷ Tamże, k. 7.

Streszczenie

Dni Oświaty, Książki i Prasy w latach 1959–1970 w propagandzie kulturalnej PRL

W artykule dokonana została próba odpowiedzi na pytanie jak przebiegały oraz jakie były cele, organizacja, formy Dni Oświaty, Książki i Prasy w PRL w latach 1959–1970, traktowanych jako coroczna kampania propagandowa władz komunistycznych.

Podstawą źródłową poczynionych ustaleń jest przede wszystkim sprawozdawczość wytworzona zarówno przez Ogólnopolski Komitet Obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy, jak i niektóre inne instytucje, zaangażowane w ich organizację. Częściowo została ona odnaleziona w zbiorach Biblioteki Narodowej, a częściowo – w Archiwum Zakładowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz w Archiwum Akt Nowych.

Zebrany materiał zdaje się potwierdzać tezę, że DOKiP w okresie rządów Władysława Gomułki były fragmentem propagandy państwowej, przybierającym corocznie charakter szeroko zakrojonej kampanii podporządkowanej aktualnie obowiązującym celom politycznym. W jej odgórnie ustalany program wpisywały się działania podejmowane przez szerokie spektrum organizacji społecznych, urzędów, zakładów pracy i instytucji. Jednak ich rola daleko wykraczała poza funkcje tylko propagandowe. W ramach „Dni” masowo organizowane były różnego rodzaju imprezy, budowano nowe obiekty infrastruktury kulturalno-oświatowej. Ułatwiały one kontakt z kulturą, rozbudzały zainteresowanie jej wytworami. Problemem, który już pod koniec lat sześćdziesiątych sygnalizowali organizatorzy obchodów były trudności zaspokojenia coraz precyzyjniej formułowanych oczekiwań w tym względzie.

Summary

The Festival of Education, Books and Press in the Cultural Propaganda of the Polish Communist Regime, in the period 1959–1970

The article deals with the Festivals of Education, Books and Press in Poland during the years 1959–1970, treated by the Communist authorities as annual propaganda campaigns of sorts. The author attempts to answer the following questions: how were these festivals organized and conducted? what forms did they assume? and what were their goals?

The bulk of the source materials utilized by the author were the reports generated by the Central Polish Committee of the Festival, and the reports of some other institutions active in the organization of the events. These materials are kept in Warsaw: partly at the Polish National Library, partly at the Archives of the Ministry of Culture and National Heritage, and partly at the Central Archives of Modern Records.

The conducted analysis confirmed the view that during the rule of Władysław Gomułka, the Festivals were an element of state propaganda, which every year took the form of a broad social campaign serving current political ends. During the Festival, a wide spectrum of various popular organizations, state institutions, and production plants had to assume their roles in the centrally planned programme. Each Festival encompassed numerous mass events of various types, which required the preparation of special infrastructure. The Festivals facilitated wide access to culture and education. One problem, which appeared during these events, and was reported to the central authorities already at the end of the nineteen-sixties, were the shortcomings of the economy, which could not cope with the growing, and with each year more precisely formulated, demands of the people with respect to cultural goods.